

POSTANOWIENIE

Dnia 30 października 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Małgorzata Bednarek

na posiedzeniu w trybie art. 535 § 3 k.p.k.
po rozpoznaniu w Izbie Karnej w dniu 30 października 2023 r.,
w sprawie E. O. i A. C.
o zadośćuczynienie i odszkodowanie
kasacji wniesionej przez pełnomocnika wnioskodawców
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach
z 18 maja 2023 r., sygn. akt II AKa 41/23
utrzymującego w mocy wyrok Sądu Okręgowego w Bielsku-Białej
z 25 października 2022 r., sygn. akt III Ko 18/22

p o s t a n o w i ł:

- 1. oddalić kasację jako oczywiście bezzasadną;**
- 2. zwolnić wnioskodawców od kosztów sądowych postępowania kasacyjnego, obciążając nimi Skarb Państwa.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 25 października 2022 r. Sąd Okręgowy w Bielsku-Białej w sprawie z wniosków E. O. i A. C. następców prawnych F. C., sygn. akt III Ko 18/22, o zadośćuczynienie w wysokości po 350.00 złotych i odszkodowanie w wysokości po 59.210,82 zł na rzecz każdego z wnioskodawców za krzywdę doznaną przez F.C., urodz. [...] 1923 r. w R., w wyniku represji za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego przez radzieckie organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości działające na terytorium Polski w granicach ustalonych w Traktacie

Ryskim w okresie od nieustalonego dnia grudnia 1944 r. do nieustalonego dnia maja 1946 r. i z tytułu bezpodstawnego pozbawienia wolności w tym okresie oddalił wnioski E. O. i A. C. o zadośćuczynienie i odszkodowanie w całości.

Apelację od wyroku wniósł pełnomocnik wnioskodawców i zarzucił rozstrzygnięciu:

1. obrazę przepisów prawa materialnego, a mianowicie art. 8 ust. 2a i 2b i ust. 5 ustawy z dnia 23 lutego 1991 roku, o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, poprzez:
 1. błędną wykładnię i nieprawidłowe wskazanie, iż zachowanie pokrzywdzonego F. C. stanowiło zaprzeczenie działalności na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, co uniemożliwia zasądzenie zadośćuczynienia i odszkodowania w niniejszej sprawie,
 2. nieprawidłową wykładnię i błędne zastosowanie polegającą na niesłusznym uznaniu, iż zachodzi przesłanka negatywna prowadząca do oddalenia wniosku o zadośćuczynienie i odszkodowanie oraz nieuprawnione przyjęcie, iż analiza okoliczności podpisania przyrzeczenia o współpracy z SB wskazuje, iż pokrzywdzony w istocie formalnie prowadził działalność, która była zaprzeczeniem działalności na rzecz niepodległego bytu Państwa, tj. jego praca w ramach tej struktury materializowała się w działaniach represyjnych i wchodziła w zakres aparatu represji PRL jako świadomie podejmowanych dla dobra ustroju Polski Ludowej, w celu utrwalania ustroju komunistycznego, co pozwoliło według sądu na odmienną ocenę postawy pokrzywdzonego niż przedstawiona przez wnioskodawców (sąd błędnie uznał za wiarygodne w tym zakresie okoliczności, iż pokrzywdzony sporządził własnoręcznie zobowiązanie o współpracy z SB, przekazywał informację dotyczące T. I., nie stosowano wobec pokrzywdzonego szantażu w ww. zakresie, by skłonić pokrzywdzonego do współpracy, współpraca miała rzeczywisty i dobrowolny charakter - przekazywane wiadomości na temat inwigilowanej osoby sądu uznał za istotne), podczas gdy sąd odnośnie F. C. nie będącego aktywnym współpracownikiem SB, dokonał niewłaściwej wykładni pojęcia „działalności będącej zaprzeczeniem na rzecz działalności

niepodległego bytu Państwa Polskiego”, w sytuacji gdy przepis ten nie powinien być interpretowany rozszerzające, a podjęcie działań przez pokrzywdzonego w ww. zakresie wynikało pośrednio z przymusu i drastycznych represji, których doznał ze strony SB,

3. błędne przyjęcie, że zachowanie pokrzywdzonego spełnia kryterium „świadomej” współpracy z organami SB, podczas gdy prawidłowa wykładnia pojęcia prowadzi do wniosku, iż o świadomej współpracy w rozumieniu art. 8 ust. 5 ustawy lutowej oraz treści tych dokumentów można mówić wtedy, gdy dana osoba chce zachowywać się w określony sposób (kontaktować się z organami bezpieczeństwa i przekazywać im informacje) lub gdy wola tej osoby polega na tym, że godzi się ona na występowanie w roli tajnego informatora, w sytuacji gdy działanie pokrzywdzonego polegało w istocie na przymusie podpisania porozumienia o współpracy, co świadczy wprost, że F.C. nie podjął rzeczywistej współpracy z organem bezpieczeństwa państwa, która materializowała się w świadomie podejmowanych i konkretnych działaniach obejmujących przekazywanie informacji wykorzystywanych w sprawach operacyjnych,
4. nieprawidłowe przyjęcie przez sąd, iż pokrzywdzony podjął świadomą i realną współpracę z organami bezpieczeństwa państwa, ponieważ zdaniem sądu: podpisał tzw. lojalkę, współpraca z SB trwała w istocie 4 lata, jego informacje miały znaczenie dla organów bezpieczeństwa - podczas gdy prawidłowa ocena zgromadzonego materiału dowodowego, w szczególności okoliczności i przyczyn podpisania oświadczenia o współpracy w tym zakresie w niniejszej sprawie prowadzi do wniosku, że swoim zachowaniem pokrzywdzony nie wyczerpał znamiona współpracy.
5. obrazę przepisów postępowania, tj.:
 1. art. 7 k.p.k. polegającą na przekroczeniu zasad swobodnej i wszechstronnej oceny dowodów w analizie zgromadzonego materiału dowodowego, naruszającą zasady logicznego wnioskowania i zasad doświadczenia życiowego, polegające na nieprawidłowej ocenie zeznań wnioskodawców poprzez uznanie, iż zeznania wnioskodawców nie dają w istocie podstaw do

- poczynienia pozytywnych dla nich ustaleń w zakresie całokształtu aktywności związanej z przymusem stosowanym przez SB,
2. art. 7 i art. 410 k.p.k., poprzez oparcie orzeczenia jedynie na części okoliczności ujawnionych w postępowaniu, mających znaczenie dla rozstrzygnięcia, a pominięcie wśród ustaleń faktycznych niektórych okoliczności wynikających z dowodów uznanych przez sąd za wiarygodne i okoliczności,
 3. błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, który miał wpływ na treść wyroku poprzez nietrafne przyjęcia i błędne uznanie, iż:
 1. F.
C. prowadził działalność stanowiącą zaprzeczenie działalności niepodległościowej, pomimo iż ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego m.in.: ww. informacji i dokumentów dotyczących współpracy z SB z tamtych lat, nie wynika bezspornie, że pokrzywdzony był osobą, która prowadziła w ww. okresie świadomą współpracę stanowiącą zaprzeczenie działalności niepodległościowej,
 2. z ostrożności - pominięcie w tym zakresie przez sąd okoliczności wskazujących na brutalne represje i przemoc psychiczną stosowaną przez funkcjonariuszy SB wobec pokrzywdzonego w celu zmuszenia do współpracy.

Autor apelacji wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w Bielsku-Białej, poprzez zasądzenie na rzecz wnioskodawców dochodzonych kwot tytułem zadośćuczynienia i odszkodowania wraz z należnymi odsetkami za opóźnienie, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Wyrokiem z 18 maja 2023 r. Sąd Apelacyjny w Katowicach, sygn. akt II AKa 41/23 utrzymał w mocy zaskarżony wyrok.

Kasację od wyroku wniósł pełnomocnik wnioskodawców i zarzucił rozstrzygnięciu:

1. rażące naruszenie art. 8 ust. 2a, 2b i ust. 5 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (w dalszej części pisma „ustawa lutowa”), które miało istotny wpływ na treść wydanego wyroku,

polegające na ich błędnej wykładni poprzez niesłuszne uznanie, że w niniejszej sprawie zachodzi negatywna przesłanka skutkująca brakiem zasądzenia przez sąd odwoławczy wnioskowanej kwoty zadośćuczynienia i odszkodowania za krzywdę oraz szkodę doznaną przez ojca skarżących, F. C., na skutek represjonowania go przez radzieckie organy ściągania i wymiaru sprawiedliwości działające na terytorium Polski w granicach ustalonych w Traktacie Ryskim, w okresie od nieustalonego dnia grudnia 1944 roku do nieustalonego dnia maja 1946 roku, za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty, w sytuacji gdy działalność F. C. nie stanowiła zaprzeczenia działalności na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego,

2. rażące naruszenie art. 8 ust. 5 ustawy lutowej, które miało istotny wpływ na treść wydanego wyroku polegające na jego błędnym zastosowaniu, w sytuacji, gdy właściwa analiza materiału dowodowego zgromadzonego w niniejszej sprawie nie daje podstaw do przyjęcia, że działalność F.C. stanowiła zaprzeczenie działalności na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego w znaczeniu przyjętym w art. 8 ust. 5 ustawy lutowej,

3. rażące naruszenie art. 7 k.p.k. w związku z art. 433 k.p.k., które miało istotny wpływ na treść wydanego wyroku, polegające na dokonaniu przez sąd odwoławczy nieprawidłowej kontroli instancyjnej orzeczenia sądu I instancji, poprzez niedostrzeżenie uchybień sądu I instancji, dotyczących zasad ustalania negatywnej przesłanki skutkującej brakiem zasądzenia przez sąd odwoławczy wnioskowanej kwoty zadośćuczynienia i odszkodowania za krzywdę oraz szkodę doznaną przez ojca skarżących, co w konsekwencji doprowadziło do nierozpoznania wszystkich zarzutów stawianych orzeczeniu sądu I instancji i braku zasądzenia wnioskowanej kwoty zadośćuczynienia oraz odszkodowania, podczas gdy okoliczności sprawy nie wskazują, że F.C. był osobą, która prowadziła dobrowolną, świadomą i tajną współpracę z SB stanowiącą zaprzeczenie działalności niepodległościowej (w sytuacji gdy podpisanie porozumienia o współpracy było skutkiem stosowanego przymusu i szantażu, a pokrzywdzony nie był aktywnym współpracownikiem SB) i nie uzasadniają twierdzenia sądu odwoławczego, iż sąd I instancji w tym zakresie wziął pod uwagę wszystkie

okoliczności, w sytuacji gdy skarżący prawidłowo wykazali, iż rozumowanie sądu I instancji odnośnie przesłanki „działalności stanowiącej zaprzeczenie działalności na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego” było błędne.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na kasację, prokurator wniósł o jej oddalenie jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy zważył co następuje.

Kasacja jako oczywiście bezzasadna podlegała oddaleniu w trybie art. 535 § 3 k.p.k.

Na podstawie art. 523 § 1 k.p.k. i 519 k.p.k. kasacja przysługuje od prawomocnego wyroku sądu odwoławczego i może być wniesiona tylko z powodu uchybień wymienionych w art. 439 k.p.k. lub innego rażącego naruszenia prawa, jeżeli mogło ono mieć istotny wpływ na treść orzeczenia. Sąd Najwyższy nie jest uprawniony w ramach postępowania kasacyjnego do ponownej oceny dowodów i na tej podstawie kontrolowania prawidłowości poczynionych ustaleń faktycznych. Na tym etapie niedopuszczalne jest również podnoszenie w kasacji zarzutów skierowanych przeciwko orzeczeniu sądu I instancji.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt przedmiotowej sprawy należy wskazać, że zarzuty wywiedzione w nadzwyczajnym środку zaskarżenia stanowią *de facto* powtórzenie – w rozbudowanej formie językowej - zarzutów zawartych w apelacji.

W pierwszym i drugim zarzucie kasacji dotyczącym naruszenia art. 8 ust. 2a, 2b i ust. 5 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego skarżący pod pozorem naruszenia prawa materialnego kwestionuje ocenę zabranego w sprawie materiału dowodowego i dokonane na jej podstawie ustalenia faktyczne. Uzasadniając ww. zarzuty, autor kasacji powtarzając argumentację zawartą w apelacji ogranicza się do polemiki z oceną materiału dowodowego dokonaną w niniejszej sprawie oraz próbę przeforsowania

własnej wykładni przepisów i ustaleń faktycznych. Sąd odwoławczy rozpoznając apelację odniósł się do stanowiska pełnomocnika wnioskodawców, wskazując, iż, mimo że nie można zaprzeczyć niepodległościowej działalności ojca wnioskodawców, w czasie i po zakończeniu II wojny światowej, to po stronie F. C. ustalono istnienie okoliczności wyłączających – na podstawie art. 8 ust. 5 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego - uprawnienie do zadośćuczynienia. Sąd też wskazał z jakich powodów prawidłowe jest ustalenie, że współpraca ojca wnioskodawców z SB była świadoma i tajna.

Odnosząc się do sposobu sformowania zarzutu z pkt 1 i 2 kasacji, na marginesie należy wskazać, że z ewentualną obrazą art. 8 ust. 5 ustawy lutowej w zakresie jego wykładni i zastosowania mamy do czynienia wówczas, kiedy niekwestionowane ustalenia faktyczne nie uzasadniają przyjęcia, że określona działalność stanowiła zaprzeczenie działalności na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego. Zarzuty z pkt 1 i 2 kasacji odnoszące się do naruszenia prawa materialnego, przy jednoczesnym kwestionowaniu ustaleń faktycznych, nie mogłyby skuteczne.

Chybiony okazał się również zarzut z pkt 3 kasacji. Wbrew twierdzeniom skarżącego w przedmiotowej sprawie sąd odwoławczy prawidłowo i rzetelnie rozważył zarzuty apelacji oraz w sposób szczegółowy uargumentował, dlaczego uznał, że działalność F. C. należy uznać za stanowiącą zaprzeczenie działalności niepodległościowej. W treści uzasadnienia sąd ustosunkował się do oceny zeznań wnioskodawcy A. C. oraz treści dokumentów udostępnionych przez IPN. Dokonana w tym zakresie kontrola instancyjna była zgodna z dyspozycją art. 7 k.p.k.

Mając na uwadze powyższe, kasację należało oddalić jako oczywiście bezzasadną.

[SOP]

